

СВАДБЕНИТЕ ОБИЧАИ ВО СЕЛО ВЕВЧАНИ – СТРУШКИ ДРИМКОЛ

Катерина Паскали

Постдипломски студии на Институтот за македонска литература

клучни зборови: свадба, Струга, фолклор
key words: wedding, Struga, folklore

Областа Дримкол се протега на источните падини на планината Јабланица и по сливовите на левите притоки на Црн Дрим и селските реки: Шум, Вевчанска Река, Јабланичка Река и други помали реки. Таа претставува географска целина, која според некои природно географски посебности, може да се подели на Горен и Долен Дримкол. Горен Дримкол го зафаќа пределот од северозападното крајбрежје на Охридското Езеро и северозападните делови на Мокра Планина (Албанија) и преку југоисточните падини на планината Јабланица сè до горниот тек на Јабланичка Река, односно до под селото Јабланица на север. За овој предел во литературата се среќава и името Струшки Дримкол¹.

Струшки Дримкол во својот состав има 15 селски населби и тоа со следнава разместеност од југ кон север: Радожда, Мали Влај, Калишта, Франгово, Радолишта, Заграчани, Шум, Вишни, Долна Белица, Октиси, Горна Белица, Боровец, Подгорци, Лабуништа и Вевчани.

Селото Вевчани се наоѓа 14 километри северозападно од градот Струга, во близина на патот кој води за Дебар, во плодната долина на Црни Дрим, под планината Јабланица.

Во селото има 39 маала. Интересни се имињата на овие маала според кои и месните жители во презимето го носат и нивното име. Почнувајќи од почетокот на селото, па нагоре тоа се следните: Каланој, Шурбаној, Даскалој, Чочорој, Аврамој, Муковци, Парталој, Лотеј, Угриној, Баткој, Деској, Размој, Гинојчини, Велкој, Кочој, Бебекој, Китаној, Шутиној, Калајџичини, Пупиној, Костојчини, Кукој, Шекутој, Кежој, Богојој, Попеј, Русеј, Зуној, Радини, Шорвелкој, Гогој, Бубаној, Попој, Горејкој. Чаној, Јанкој, Алулој².

Во овој труд ќе бидат опфатени свадбените обичаи на жителите од ова село.

¹. Мирјана Мирчевска, Живеалишта во Струшкиот Дримкол – континуитет и промени, *Етнолог* 4-5, Скопје, 1994 год.

². Јован Поповски, Дримколски записи, Скопје, 1971 год., стр. 17

Семејството се смета за основна единка на општествениот живот и секој маж бил должен да основа семејство. Селото се грижело секој способен маж да се ожени. Секој сакал да има свое семејство, односно брачен другар, затоа и младите вдовци и вдовици се преженувале т.е. премажувале. По правило секое машко лице морало да се ожени и секоја девојка да се омажи. Отстапувања имало ретко. Стапувале во брак и оние кои имале некакви телесни недостатоци.

За тоа, кога девојката може да се омажи, решавале нејзините родители. Обично се свршувале и машките и женските на седумнаесет до дваесетгодишна возраст. Мажењето, односно женењето одело по ред, по старост и тука немало прескокнување. Прво се женел најстариот син, па потоа и помалите. Меѓутоа имало исклучоци, кога сестрата можела да се омажи пред братот, ако за тоа се појавела добра прилика.

Кај младите од двата пола постоела природна желба своето брачно прашање да го решат според сопствените желби, поттици и “критериуми”, меѓутоа нивниот збор при изборот на брачниот партнер бил ирелевантен. Дури и заобиколеното интересирање на девојката за ергенот или обратното, се сметало за недолично и срамно. Изборот на брачниот другар најчесто го вршеле родителите. Секој домаќин водел сметка момчињата и девојките од неговата куќа да се оженат т.е. омажат на време и по ред. Во таа работа учествувале и жените, бидејќи се распрашувале за другата страна и за нејзиниот род. Обична работа било родителите да најдат и да испросат девојка за својот син, иако тој со неа ниту разговарал, ниту пак ја видел. Имало случаи момчето и девојката да се видат дури на венчавката³.

За разлика од ситуацијата во минатото, кога селските момчиња не можеле да се оженат против волја на родителите, во поново време одлуката за стапување во брак главно ја донесуваат младите. Согласноста на родителите е само формалност.

Особено се внимавало брачниот другар да биде од истото село. Имало случаи да се бара зет од друго село или подалечна околина. Ако девојката оди да бара зет од Боровец, Подгорци, Лабуништа се сметало дека таа оди преку Извор, а ако е од Вишни оди преку Јаблан.

Во тој случај се сметало дека девојката е “чурук”. Особено внимавале брачните другари да не се во крвно сродство најмалку три колена.

При стапување во брак се водело сметка за здравствената состојба на младите, нивната чесност, како и на моралните особини на нивните семејства, имотните состојби и друго. Уште од порано старите гледале и внимавале невестата да е од карактерна куќа (да нема неморал), да е богата („од оцак да е”).

Особено гледале девојката да е здрава и вредна, бидејќи таа е носител на тежината на куќата, во печалбарските краишта како што е селото Вевчани. Има случаи кога зетот и свекрвата ја фалат невестата дека таа е толку здрава и јака, „може да донесе половина коњски товар дрва од планина”.

³. Карактеристичен е случајот со Лотевски Марко, по потекло од Вевчани, живеел во Охрид. Вечерно време продавал боза по улиците на Охрид. Бил свршен со девојка од Вевчани која што воопшто не го познавала. Продавајќи боза бил убиен. Кога го донеле во Вевчани и го ставиле на одарот, тогаш невестата за првпат го видела и дури тогаш се вљубила, бидејќи бил многу личен. Сите дарови што биле наменети за него, ги ставила на одарот. После долги години се премажила, меѓутоа со вториот маж немала деца. Кога и умрел мажот, таа во разговор со своите соселанки разговарала како да се работи за првиот вереник. Таа се уште жалела за него иако не го познавала.

Момчето пред сè треба да е здраво и јако за да може да оди на печалба, да печали. Треба да е од добро семејство и да е богато. Посебно биле ценети оние момчиња кои сами создале богатство, а не го наследиле.

Кога постоела симпатија или желба кај еден од младите, честопати се применувала „љубовната магија“.

По склучувањето на бракот меѓу момчето и девојката, правило било девојката да премине во куќата на младоженецот. Од тоа правило се отстапувало мошне ретко. Кога младоженците преминуваат во куќата на невестата се нарекуваат домазети. Домазетот ја имал истата власт над својата жена како и обичниот маж. Тој го задржувал своето презиме коешто го преземале и сопругата и децата. Ретко се случувало домазетот да го прифати презимето на својата сопруга. Тој ја прифаќал куќната слава на сопругата, а на славата на неговата куќа се пеело само леб.

Разводите на бракови во Вевчани биле многу ретка појава. До тоа можело да дојде само ако невестата била неморална. Дури и ако семејството немало деца, не се разведувале. Кога имало таков случај се велело: „таква им била судбината“.

ПРЕТСВАДБЕНИ ОБИЧАИ И ПОДГОТОВКИ

На секое склучување брак, му претходело стројникување и свршувачка.

1. Стројникување

Како што беше наведено, изборот на брачниот другар бил исклучиво на родителите. Кога родителите ќе решеле да го женат синот (којшто не смеел да се противи на нивниот избор) тие наоѓале човек т.н. стројник односно стројница. Тие земале учество во многу дејности што и претходеле на свадбата. Во Вевчани имало два вида стројници: ценети – за млади луѓе и неценети – за разведени и вдовици. Стројникот е по машка линија и обично е роднина на зетот кој има некаква врска со девојката. Меѓутоа, стројникот не мора да ги познава нејзините родители. Со оглед на тоа што стројникот имал важна улога и земал видно учество во многу дејности што и претходеле на свадбата, со стројниклук се занимавале вешти луѓе, кои уживале голема доверба. Тој го репрезентирал семејството на идниот младоженец, го фалел момчето и неговото семејство кај девојката и нејзините родители, а фамилијата, сојот на девојката ги фалел кај момчето и неговите родители. Стројникот требало да собере соодветни информации за можната идна невеста, да го знае нејзиното потекло, миразот и да се информира за можниот откуп што ќе го бара нејзиното семејство. За стројник обично се земал човек кој бил зборлив, умеел да фали, бил авторитативен, сè со цел да ги убеди родителите на девојката. Тој имал задача на највешт и најдипломатски начин да го препорача својот кандидат, во случај кога можната прилика вредела за тоа. Многумина се женеле на тој начин што родителите преку стројникот им наоѓале брачна двојка, а младите за првпат се гледале на веридбата или венчавката.

Стројникот, куќата на девојката обично ја посетувал во среда и тоа исклучиво навечер, со цел да не биде забележан од никој од селото за да “не му направат магија”. Доколку стројникот не го познавал семејството на девојката, кога ќе влезел во куќата седнувал до огништето и со машата веднаш почнувал да меша во огнот, разгорувајќи го со цел да се сили работата за која

е пратен. Со тоа домашните знаеле зошто е дојден гостинот, а доколку стројникот го познавал семејството на девојката, веднаш кажувал зошто е дојден. Стројникот никогаш не бил грубо одбиван. Доколку родителите на девојката не биле согласни да ја дадат, обично на стројникот му велеле дека сè уште е мала за мажење. А доколку се двоумеле и имале симпатии кон момчето, тогаш велеле: „Ќе видиме“, „Да се врати татко и од печалба“, „Не сме спремни“ и слично. Така стројникот и по неколку пати ја посетувал куќата на девојката. Меѓутоа имало случаи родителите на девојката веднаш да се согласат со стројникот. Во тој случај, стројникот кога ќе се врател во домот на момчето на домашните им велел: „Напрајте ми шербет“. Од тој момент се сметало дека е даден „збор“ и дека девојката веќе не е слободна. Имало случаи девојката да праќа стројник, меѓутоа за таквата девојка се смета дека таа нема квалитети и едноставно е нудена.

Веднаш по давањето „збор“, доколку не било вторник или сабота, блиските роднини и пријатели на зетот оделе на „бацвење“ кај невестата, каде што исто така ги пречекувале најблиските. Невестата излегувала и им бацувала рака на сите присутни, а тие ја дарувале со скромен бакшиш. Таа средба била со цел да се запознаат идните сватовштини.

2. Свршувачка

Извесно време по давањето „збор“, се прави „свршувачка“. Свршувачката се прави во куќата на родителите на девојката, каде што доаѓаат сватовите. Сватовите, најблиските роднини и пријатели ги предводи стројникот, свекорот и свекрвата. На тој ден се носи „нишанот“⁴. Со предавање на „нишанот“ се смета дека девојката и момчето се свршени, односно дека девојката е капарена. Свршувачката била значаен момент на свадбениот обред. Младите сè до свадбата не се гледале, девојката се криела од семејството на момчето. Таа носела „убрус“, а штом ќе се омажела – раскошна марама со три рала ќесмиња – везови и сребрен прстен со камчиња што и ги подарил зетот.

При доаѓањето на сватовите, невестата се криела во посебна просторија. Таа излегувала при нивното испраќање и им бакнувала рака. Секој од нив ја дарувал, а таа им возвраќала со чорапи, шамии, кошули, шамичиња. За сите блиски на зетот што не се присутни на веридбата, даровите им ги носи стројникот. Од свршувачката до свадбата можело да помине доста долго време, најмалку три години, а можело и повеќе. За тоа време се подготвувале и едните и другите. Се случувало поради војна, одење на момчето во војска или печалба, свршувачката да се продолжи на повеќе од три години. Девојката го спремала чеизот, ја комплетираше свадбената, а исто така и целата празнична и секојдневна облека, која требало да и служи до крајот на животот. Договорите што се вршеле пред свадбата во врска со подароците, свадбените трошоци и чеизот ги вршел стројникот.

ОБИЧАИ ПРЕД САМАТА СВАДБА

Свадбите во Вевчани обично се правеле зимно време, кога се враќале печалбарите.

⁴. Киска од босилек со потки од дрен врзани со црвено волнено конче, и се прави “кивче”. На крајот се обесува сребрена пара.

Свадбите во минатото траеле вкупно една седмица, а денес тие траат само еден ден.

Уште во неделата, идната невеста со своите другарки одела во шума на брење „трески“, кои ќе се употребат за печење на свадбените погачи. Сите другарки на невестата треските ги носеле во домот на зетот, а невестата ги оставала подалеку од неговата куќа. Тие трески ги земал или некој близок од куќата на зетот или некоја од другарките на невестата ги носела кај зетот.

Во среда, облечени во свечени облеку, блиски роднини од страната на зетот, исклучиво женски млади и стари, со натоварен коњ со жито одат на воденица, на мелење жито. Додека се мелело житото тие пееле обредни песни:

Превишла се кепина
преку висока планина.

Не беше била кепина
тук беше било девојче.
Девојче с момче зборвеше:
„Дерш кепино не пуштаја,
твоја да е фалбата,
мое да бидит момето“.

Истиот ден се враќало брашното, се сеело и месело погачи за канење на блиските пријатели и роднини од страна на зетот. Се меселе и до 80 погачи.

Свадбата започнувала со канење гости, а завршувала со водење на невестата „по вода“ во куќата на младоженецот. Двете семејства одделно ги канеле гостите.

Во средата претпладне, блиска роднина од страна на зетот, мажена а не девојка, променета во невестинска носија ги канела само законците: кумот, стројникот и бајрактарот. Бајрактарот бил зет од куќата, а бајрактарицата негова жена. Каначката носела ткаена торба во која биле ставени погачите и дрвена плоска со вино, украсена со сребрен накит. Таа ги канела со зборовите: „Да повелите на свадба, кај таткото од зетот“. Им давала погачи и да се напијат од плоската („кајнешницата“), која потоа поканетите ја дополнувале со вино или вода и и ја враќале назад на каначката.

Во четвртот и петокот каначката ги канела останатите блиски роднини и пријатели, исто така со погача и плоска. Во петокот истата каначка ја канела и невестата, но без погача. Во саботата попладне, со придружба на музика се канеле подалечните пријатели со „тескере“, со што канењето завршувало. Пред да се оди на канење на подалечните пријатели, двата побратими (најблиски роднини еден од страна на мајката на зетот, друг од страна на таткото), играат неколку свадбарски ора. Побратимите заедно со музиката (слика 1) го заобиколувале селото и со тескариња ги канеле подалечните пријатели. По вечера, побратимите заедно со музиката го земале кумот и го носеле во куќата на младоженецот. Кумот бил неприкосновена личност. Во саботата навечер сите поканети оделе во куќата на зетот. Оваа вечер карактеристичен е обичајот „нижење прстен“, кој се изведува пред вечерата.

На колената на кумот му ставале skutник, а над skutникот бакарна тескија послана со крпа во која имало чаша вино, пченица, коцки шеќер, потки од дрен и киска од босилек. Киската од босилок и потките од дрен се мотале

со црвен волнен конец, чишто еден крај се оставал слободен да виси. Конецот не се врзувал на глужд. Свеквата во ќесе му го носела чапракот, тунтурицата и иглата, како и сребрените пари со алки. Кумот на конецот од киската ги нижел чапракот, тунтурицата и иглата, а потоа се нижеле сребрените пари⁵.

Откако сè било готово, кумот со тепсијата ги заобиколувал присутните гости и секој давал пари според своите можности. Овој накит, невестата го носела шест недели по свадбата. Во саботата по полноќ, при крајот на веселбата, во домот на момчето помладите меселе пресна погача таканаречена „сваќа“. „Сваќата“ се месела кај невестата. За цело време додека се месела погачата, се пееле обредни песни, низ кои се исмејувале сваќата и невестата.

Посадил ми дедо, џунум,
рани бел босилек.
Ми се научиле, џанум,
до две до три моми
Босилек да берат, џунум,
Под перо празово,
Ми ја фатил дедо, џанум,
најстарата мома.
Мома му смолеше:
„Пушти ме мене дедо,
Пушти ме мене дедо, џанум,
Ја су ти внука“.
„Каква ми беше внука, џанум,
што бараше тука?“
Ми ја фатил дедо, џанум,
најмалата мома.
Мома му се молеше:
„Пушти ме мене дедо,
Пушти ме мене дедо, џанум,
ќе ти ја пушта мајка.“
„Чуму ми е стара, џанум,
ко си фатив млада“.

Мори сваќе румбулаќе,
Со што ќерка се фалсе!
„Имам ќерка работница
надвор мети в куќи носи
буништето од греѓето.
Види разбој па се чуди,
што е ова шкрипна рипна.
Види црква заминија,
види плевна прекерсти се“.

При месењето на „сваќата“, во тестото се ставале конци и телови, за погачата да е што појака.

⁵. На главата се става сокајчето, специјално правено за прибирање на косата. На сокајчето се прицврстува марамата, а на челото над марамата се става тунтурицата прицврстена на три места. Над марамата се реди иглата – тоа е накит кој исто така се закачува на три места.

Овој обред завршувал со кршење на погачата, кога ги затворале зетот и невестата. Обичај било несвршените да јадат од таа погача.

Во саботата навечер во домот на невестата се собирале другарките и се велело: „Другарките одат на можење”. Тогаш се пееле обредни песни:

Девојка е зелен бор садила,
бор садила богу се молила:
„Дај боже мој бор да порасне,
да се качам на ворвој борови,
да одлетам при море галија,
да го видам моего делија.
Оној лежи во церни зандани,
раце му се синцир ворзани,
нозе му се тешко уковани,
љубов има не може да љуби”.

Неколку другарки останувале на спиење кај невестата и рано утредента заедно со невестата непроменети, оделе на чешма да се измијат. Сапуноот со кој се миела невестата и го давала на најдобрата другарка за и таа да се мажи.

Во неделата, т.е. на денот на венчавката, во домот на зетот се собирале најблиските роднини и пријатели уште во 10 часот наутро. Нив ги имало околу 50 – 60 луѓе, коишто оделе „на прстен кај невестата” (слика 2 и 3). Таткото на зетот, т.е. свекорот носел „дисаѓи”, во кои се наоѓала прстенарската погача, кондури за најблиските во куќата, нижениот прстен завиткан во риза, бардак со ракија и задолжително риба. Од куќата на зетот прво излегувал бајрактарот (слика 4), богато накитен и заигрувал, а потоа се заигрувале кондурите и дулакот кој ги носел еден од побратимите, се заигрувала и „прстенарката” и се тргнувало кај невестата. Во куќата на невестата свадбарите ги чекале нејзините блиски и седнувале на маса. Таткото на невестата и таткото на зетот свечено застанувале еден спроти друг и „прстенарската погача” ставена над друга погача се ставала пред таткото на зетот. Таткото на невестата од свекорот барал пари со зборовите: „Колку ќе ми платиш?” Тогаш свекорот вадел пари и му плаќал. Се кршела погачата. Свекорот секогаш кршел поголем дел. Погачите ги делеле секој на своите гости.

Свекорот му ја предавал ризата со нижениот прстен и дисаѓите на таткото на невестата. Накитот од нижениот прстен се ставал на невестинската носија.

Попладне, сватовите од куќата на зетот тргнувале по невестата. Пред да се оди по невестата бербер го бричел зетот. Бидејќи, невестата обично била од истото село, по неа оделе пешки, а ако таа била од друго село, оделе со коњи.

Сватовите од страната на невестата биле веќе спремни и ги чекале сватовите од страната на зетот. Со самото пристигнување тие влегувале во куќата. Зетот и побратимите седнувале од една страна, а останатите од друга страна. Почнувала церемонијата. Сите присутни ги служеле со шербет. Доаѓал братот на невестата со уште некој член од нивното семејство и свечено на зетот му ја ставале зетовската риза, при што зетот требало да ги дарува, а шурата му удирал шлаканица на зетот. Тоа означувало да му е вечна и честита жената. Подоцна доаѓале побратимите кај невестата, којашто девојките (од страна на невестата) ја криеле во посебна просторија и не ги пуштале побра-

тимите да влезат без да платат за невестата. Од надвор и пееле песни на невестата:

Излези моме, излези,
два побратими те чекаат,
чекаат ем те викаат.

Не можа мајко да излезе,
многу сме фара роднини.
Дур да се проста од ними,
до тога нека чекаат.

А нејзините другарки и пеат:

Потпаднал ми голем облак
во момини дворови.
Сон сонвеше девојката
на мајка си кажуваше:
„Ој ти мајко, мила мајко,
што сон сум сонувала.
Паднал ми тешки облак
Во нашиве рамни дворој,
во магла сиви гулаби,
во гулаби сив сокол.“
„Ој ти ќерко, мила ќерко,
не се тие темни облак,
тук се тие сватовите,
сивјот сокол момчето“.

По пазарењето на побратимите за откуп на невестата и плаќањето, тие влегувале кај невестата. И ги облекувале кондурите, а таа им барала да и стават пари, бидејќи кондурите и биле големи. На главата и го ставале венчето и дулакот. Невестата им давала на побратимите ручек. На „бљуд“ се ставало една чинија со манџа и кршен леб, без лажици, за да јадат со раце. По јадењето невестата им потурала вода да се измијат, им подарувала ризи, им бацувала рака и им се поклонувала со прошталната церемонија, простувајќи се со своите роднини. Тоа било еден од посвечените моменти во свадбените обичаи во овој крај. Простувањето го започнувала од татка си и мајка си и останатите роднини. На постарите се клањала по трипати, ги бацувала и ги дарувала со волнени чорапи и барала прошка од секого. Тогаш девојката дефинитивно ја оставала својата куќа и заминувала во куќата на нејзиниот иден сопруг.

Сватовите излезени надвор ја чекале невестата да излезе, којашто од дома ја изнесувал брат, односно братучедите и од страна на таткото и од страна на мајката. Со излегувањето од куќата невестата пее:

Збогум, проштевај мајко, мајчице,
при друга мајка отидвам,
при друга мајка свекрва.
Збогум, проштевај таткуле,

при други татко свекор отивам.
Збогум, простевај братуле,
при друго братуле деверче отивам.
Збогум, проштевај сеструле,
при друга сестра золвуле отивам.

А сватовите од кај момчето и возвраќале со песната:

Излези моме, излези,
излези грозје црвено,
два побратими чекаат,
чекаат ем те викаат
со бисер венец на река
и сребрен порстен во река.

Братот, односно братучедите ја носеле невестата до црквата. И од кај невестата и од кај зетот биле обезбедени луѓе кои се грижеле да не помине некој меѓу нив. Постоело верување дека ако некој ги раздели по пат до црквата, ќе им пречи во животот. По пат за во црква се пеело:

Море обсирни се ја девојко,
што те мајка викаат,
што те мајка викаат.

Море ако викат нека пукнит,
бе ме недавала,
бе ме недавала.

Море ја ка ода, ја ка ода,
ќе ме лудо носит,
ќе ме лудо носит.

Море лудо носит, лудо носит,
цркви манастири, цркви манастири.

Море ќе ми редит, ќе ми редит,
тешка венчанина, тешка венчанина.

Со пристигнувањето во црквата попот ги спојувал. Побратимите на зетот ја преземале невестата, а нејзините побратими си оделе дома. Со завршувањето на церемонијата во црквата, сватовите од страната на зетот се враќале во неговата куќа.

Уште поинтересни обичаи започнувале по пат кон домот на зетот. При одењето на свадбената поворка до црквата и потоа до куќата на зетот, секогаш се одело по десниот пат. По патот од црквата до куќата на момчето се играло и се пеело:

Да знаеш, лудо, да знаеш,
колку е жалба за младост,

на порти би ме чекало,
од коња би ме сметнало,
вода би ме напило,
по скала би ме качило,
во одаја би ме однело,
на кревет би ме седнало.

Чекај, чекај јунакова мајко,
син ти идет како сиви сокол,
сна ти носи како еребица.

Со влегувањето на сватовите во куќата на зетот, на врата ги пречекувале двајца млади луѓе, кои во едната рака држеле погача, а во другата „потки од дрен“, до кои ги удирале сите сватови, почнувајќи од зетот и невестата.

Со доаѓањето на невестата во куќата на младоженецот, исто така следувале интересни обичаи. Невестата ја пречекувале со песната:

Добро ти вечер, свекрво,
Дал ти бог добро, снавуле.
Дал ми зготве вечера?
Зготвив, ти зготвив снавуле,
тупано зеље, штирено,
со секира дробено,
во свињарското копанче варено.

Долетало лично пиле,
Во нашава лична куќа.
Тук се чуди, тук се мисли,
от ќе пиле да избега.
Лудо му се милно молит:
„немој, пиле, не бегајми,
ќе те рана со што сакаш,
со леблеби, суво грозје,
негде годе грутка шеќер“
Така пиле кандисало.

Невестата влегувала во куќата со десна нога. На надвратникот, претходно свекрвата имала ставено маст и невестата со самото влегување со десната рака фаќала од маста. Тоа го симболизира богатството на куќата. Од внатрешната страна на куќниот праг, на подот се ставала бакарна тепсија со жито, бонбони и сребро. Невестата со десната нога влегувала во тепсијата. Свекрвата и давала две погачи под мишките и ѓумче со вода во десната рака. Свекрвата ги дарувала невестата и зетот со ризи и ги бацувала, а потоа ја внесувала невестата во „куќата“⁶.

Прво свекрвата ја чукала невестата од оџакот, ги земала погачите и ги ставала на огништето. Потоа ја седнувале невестата трипати на skut кај све-

⁶ . “Куќата” – просторија каде што се наоѓаат ношвите, синијата, блудот кој се става на ношвите и кланикот.

крвата, в крило и ставале машко дете и и давале да засее трипати брашно. Истото го правел и зетот. Невестата детето го дарувала со јаболко во кое била забодена пара и марамче. Исто такво јаболко се давало и на дете, кога невестата ја носеле на чешма. Кога невестата седнувала во skutот на свекрвата, и ја пееле следната песна:

Кога дојде несто, кога седна.
Срам те било несто од свекрвата.
Од свекрвата, несто, од свекрати,
од свекрати несто, од деверати,
од деверати несто, од јатрвати,
од јатрвати несто, од золвати.

Погоре изнесените обичаи се правеле со цел идната домаќинка да му биде приврзана на домот и да биде добра домаќинка. Со седнувањето во skutот на свекрвата, всушност се сакало симболично да се прикаже дека невестата е прифатена од страна на свекрвата како член на семејството.

По полноќ, невестата и зетот ги затвораат „в одајче“. Зетот пред да го затворат, оди да се прости со родителите и им бацува рака. Додека младоженците се затворени во оваа просторија, останатите ги пеат следните песни:

Летнал сокол од евла на евла
и ми барат сенка не седната,
и ми барат вода не пиена,
и ми барат моме не љубено.

Што бараше сокол и ми најде,
сенка не седната,
вода не пиена
и моме не љубено.

Фатил сокол еребица,
фатил сокол еребица.
„Дерш ја соколе не пуштаја,
дерш ја соколе не пуштаја”
Тој ја тиштит таја пишти,
тој ја тишти таја пишти,
тој ја стега таја бега,
тој ја стега таја бега.
„Дереш ја синко не пиштија,
Тја ти е дур до века”.

Веселбата продолжува со кршење на „шутка“ (стомна полна со ореви) од кои земале сите присутни.

Обичаите продолжуваат. Започнува обичајот „бесење”⁷.

⁷.Го фаќаат свекорот, го креваат нагоре и го ставаат на греди, му се закануваат дека ќе го бесат. Истото се прави со сите домашни. За да го ослободат “обесениот”, мора да ветат дека ќе даде нешто. Најчесто се ветувало јagne, риба, петел, ракија, вино и слично.

Вечерта во домот на зетот доаѓале сватовите од страната на невестата, на „погледвење“. Со испраќањето на сите гости, во куќата останувале само најблиските и започнувал обичајот „заранување на невестата“. Покрај целото јадење што се приготвувало за таа вечер, се готвел и погуст шербет и пресна погача. Невестата кршејќи од погачата и макајќи во шербетот им давала на сите присутни, со што ги „заранувала“. На крај, седнувале зетот и невестата и меѓусебно се заранувале. Со тоа започнала заедничката вечера. Невестата почнувала последна да јаде, којашто од почетокот ниту била јаде-на, ниту пиена. Со овој обичај завршувала свадбената церемонија.

Циклусот на свадбената веселба завршувал со посета на сватовите. Една недела по свадбата, невестата заедно со младоженецот, свекорот, свекрвата, кумот, стројникот и канети пријатели и блиски роднини, одеа на „првиче“ кај родителите на невестата, односно во татковата куќа. За „првичето“ се подготвувале пресни колачиња (месени со сода) и погача. Ги подготвувале и кај зетот и кај невестата и ги носеле во торба. Се правеле 60-70 колачиња и на денот на „првичето“ се давале на блиски роднини и пријатели.

Обичајот „првиче“ се оживотворувал, најчесто поради верувањето дека во првата сабота по венчавката младенците требало да спијат во друга куќа, со цел да не бидат затечени од злите духови во домашната постела⁸.

Обичајот невеста да служи или да „гувее“ за сето време на свадбата и по неа, молчејќи и стоејќи неподвижна и послушна, „клањајќи се“ во определени фази на свадбената церемонија бил познат насекаде, па дури и во селото Вевчани. Тоа е само еден од остатоците на архаичните сурови обреди, односно испробување на физичките и психичките сили на новиот член на семејството – невестата.

Основните свадбени обичаи не се разликувале многу во сите села на Струшки Дримкол, освен што по некаде се разликувал редоследот или начинот на изведбата. Мошне карактеристично е тоа што се сочувани голем број магиско – симболични обреди.

Свадбените обичаи, денес не претрпуваат видни измени. Промените се состојат во тоа што тие се во извесна смисла редуцирани, односно поекономизирани, а некои се сосема исфрлени. Свадбата денес добива сè повеќе весел и игрив карактер.

Список на информатори

1. Анастас Кушкоски, роден 1942 година во с. Вевчани;
2. Надежда Кушкоска, родена 1940 година во с. Вевчани;
3. Владо Кушкоски, роден 1950 година во с. Вевчани;
4. Томе Лотески, роден 1937 година во с. Вевчани;
5. Песните ги забележал Љупчо Кушкоски, роден 1970 година во с. Вевчани од Ката Попоска, родена 1928 година во с. Вевчани.

⁸ .Милош Константинов, *Македонци*, Скопје, 1992 година, стр. 527 - 528

WEDDING TRADITIONS IN THE VILLAGE VEVCHANI – STRUSHKI DRIMKOL

Katerina Paskali

(Summary)

In this study the autor makes an attempt to review the main characteristics of the wedding, as well as the wedding customs in village Vevchani, specially the ones in the past and their comparison with the today's ones.

The primary purpose of our research is to underline the possibility to prolong the wedding customs and traditions from the past, and their preserving as traditional mark of one ethnical group or one nation.

Today we are aware of only the most characteristic wedding customs from the huge number of such ones.